

áldozott a vallás és nevelés oltárán. Richmond Anna jogczímet szerzett a halhatatlanságra; az ő emlékezete véle nem halt ki, mert azt két világrész fiai kegyeletesen őrzik.

Bizonyára az a koszorú, melyet kedvencz virágaiból fontunk ez alkalomra, elhervad; ama kép is, mely vonzó alakját oly hiven ábrázolja, időmultán elhomályosulhat; de az az *emlék*, melyet a boldog emlékü Richmond Anna és nemeskeblü, hálás gyermekei alapítványuk által főtanodánknál létesítettek, valameddig bérczes hazánkban unitáriusok élni fognak, — a minthogy bizton hisszük, az idők végeig fognak is — mindaddig fenn fog állani. Annak fénye és jótékony hatása be fog sugározni minden unitárius hajlékba s nemzedékről-nemzedékre száll nevöknek dicsérete.

Bezáró beszéd.

Tartotta Kőváry László isk. felügyelő gondnok.

Az idő előhaladottsága minden hosszasabb felszólalástól felment. Nem volna egyéb hátra, mint a gondnokság részéről kifejezni azt, hogy az ünnepély lefolyása becsületére válik a jelen nemzedéknek, s megköszönni a távolabb állóknak, hogy jelenlétükkel az ifjuság emlék-ünnepének fényét emelték.

Mindazáltal két megjegyzésnek időt és helyet kérek a mélyen tisztelt közönségtől. Az egyik az, hogy magam részéről is készséggel osztozom és osztoztam a szónok ecsetelésének kifejezésteli vonásai-ban, mindott, hol az emlékezet fátyolát felemelte szomorú multunkról, melyben templomunk, iskolánk elvétetett, s ott álltunk, hogy semmiből, jöltevőink nélkülözések közt szerzett filléreiből kellett iskolát építenünk, s fentartásának gondjaival maig is kell küzdenünk. Elődeink ezen merész vállalkozásának méltánylatában szeretem, ha nem ismerünk határt. De a midőn az idők fatuma által ejtett sebek elől vonjuk el a leplet, nézetem szerint, nem elég hazai viszonyainkat látni a háttérben; üldöztetésünk szele, orkána messzebről jött, azon korszellem zúditotta reánk, Európa azon akkori politikája, ábrándja és tévelygése, mely nem gondolt a XVIII. század végére s a XIX. századra, mely azt hitte, hogy az eszméket el lehet folytatni, s az emberi jogokat örökre vissza lehet tartóztatni.

Igaz, nehéz időket éltünk át. De az isteni gondviselés erőt adott a kintartásra, lelkesített az egyetértésre, s rendelt jöltevőket, kik az elhagyatott egyházat és iskolát ismét oda emelték, hogy rendeltetéséhez eszközökkel bir.

S épen ebből foly ki második, nem anynyiban megjegyzésem, mint visszaemlékezésem arra, hogy mint tanuló részt vettem a jótévők első ünnepélyén. S ha visszagondolok jóttevőink akkori rövid névsorára, s rá gondolok az azóta támadt buzgók táborára, lehetetlen helyet nem adnunk azon gondolatnak, hogy ha van ezen ünnepélyben, mint lenni kell, része az emlékezetnek, ha megpendül keblünkben a méltó fájdalom a multak felett: a jövő mintegy nagy remény s vigasztalás áll előttiünk. Mit a fejedelmek adtak, elvesztettük. De támadtak sorainkba egyes családok, melyek megvetették az alapot, felrakták a kőfalakat, korunkban támadtak már egyesek, kik nekünk éltek és haltak, kiknek szerény sírjának csak mi vagyunk látogatói; s midőn már csaknem kimerültünk a kor mind nagyobb igényei terhe alatt, im a világ nagy nemzete, egy más világrész fogad eszmerokonságába, angolok, északamerikaiak lépnek jóttevőink sorába, s büszkék lehetünk, hogy mai ünnepélyünknek egy amerikai nő volt főtárgya, ki tanári katedrát alapított.

Mekkora változás 40 év alatt. Mennyi remény a jövőre, ha iskolánk méltó marad a hazai és külföldi jótévők rokonszenvére. S egyszersmind mekkora vigasztalás és remény, nemes ifjuság, hogy a korszellem, a mult sötét korszelleme szomorította meg elődeinket, s most épen a korszellem, a nemzetek közeledése, enyhíti a rajtunk ejtett sebeket.

Nincs egyéb hátra, mint az ifjuság nemesebb érzelmét felhivni arra, hogy egyházunk a szellemi jótévők iránt sem kíván kevesebb hálával és elismeréssel lenni, mint a kik anyagilag támogattak és támogatnak. Felhivni figyelmöket arra, hogy az élők soraiból válnak a jótévők, s ezek iskolánk ifjuságától megvárják, hogy minden erőikkel, minden gondolatjukkal jelét adják, hogy az iskolában egy nemzet se vész el az egyháznak, hazának és emberiségnek. S kívánom is részemről, hogy a most ünneplő ifjuság minden tagja, negyvenegy év mulva ép oly meglelégedéssel vegyen részt az akkori ünnepélyen, a milyennel iskolánk virágzása, jóttevőink egyre szaporodása keblemet e perczen eltölti. — S ezzel az ünnepélyt berekesztem.

FRANCZIAORSZÁGI LEVELEZÉS.

(A kiállítások. — Coligny tengernagy és Bernard Palissy szobraik. — A francia kamarák és a reformált egyház. — A párisi protestáns theologiai társulat. — Laboulaye Eduard.)

Szerkesztő ur!

Páris, 1883. július.

Ha e folyóirat kerete nem korlátolna, hány lapot nem írhat nek azon tényekről, melyek Párisban május és június havakban előfordultak! Olvasói szemei előtt egy nagy panorámát jártatnék el mindenféle művészi és más tárlatokból: eljárkálnék velök a kertészeti kiállítás káprázató és elbájoló szépségei között, mely tárlat ez évben hasonlíthatlanul gazdag volt, s mitután beszivtuk a teméntelen rózsza kellemes illatát, egy kis utcán átmenve, szaglásunkat kielégíthetnők, étvágyunkat felingerelhetnők az élelmi szerek számtalan produktumain, melyek apró csinos boltocskák hosszú soraiban példás nyegleséggel ki vannak tárva; vagy a szembe levő utcán menve át, beléphetnénk a festészeti és szobrászati salonba és sok gyarló és középszerű művek közt valójában szép és mesterműveket bámulhatnánk, igazi művészek műveit, hol dús élet fejlődött ki az inspirált ecset vagy véső alatt; sőt az „Ecole des Beaux“-ban néhány kellemes órát tölthetnénk el egymás mellett a korunk arczképei kiállításában. Nagyon érdekes egy ily látogatás a kortársaknál, kik nagyobbára már meghaltak. Együtt vannak ott a tett és elmélkedés emberei, szellemdús és elmés aszszonyok, oly öltözetekben, melyek már ódonoknak tetszenek; fürkésző szemekkel néznek reánk, mintha kérdeznék: „mit gondolnak önök rólunk, korunkról és munkálkodásunkról?“ Oh ha a közönség megjegyzéseit megérthetnék, mennyire sajnálkoznának közülök némelyek unokáikon! Kissé visszatérve útonkon, megállapodhatnánk azon autograph kéziratoknak, arczképeknek, mindenféle emlékeknek nagyon érdekes gyűjteménye előtt, melyek Jean Jaques Rousseau birtokában voltak egykor, s melyeket most a Champs-Elyseesen, Páris városa egyik pavilonjában öszszegyűjtöttek. Meglehet, hogy ez alkalommal érdekelhetné azon különös kérdés, melyet egy író támasztott közelebből, az tudniillik, hogy vajjon J. J. Rousseau öngyilkos volt-e, miként hitték, vagy az az irtózatos furia, a kit elvett, ölte meg. Castellaut ur most megjelent könyvében a gyilkosságot állítja, de meg kell vallanunk, nem bizonyítja eléggé.